

Oroitzapenezko ekintzak eta
biktimen aitortza sustatzen
laguntzeko udalei eskaintzen
zaien agiri informatiboa

Euskal kasuan izandako
bizitzeko eskubidearen
aurkako urraketan
argazkiak, **herriz herri**

Lasarte-Oria, 1960-2010

2015eko uztaila

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizikidetzarako
Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

PRESIDENCIA
Secretaría General para la Paz
y la Convivencia
Dirección de Víctimas y Derechos Humanos

Oroitzapenezko ekintzak eta
biktimen aitortza sustatzen
laguntzeko udalei eskaintzen
zaien agiri informatiboa

Euskal kasuan izandako
bizitzeko eskubidearen
aurkako urraketen argazkiak,
herriz herri

Lasarte-Oria, 1960-2010

2015eko uztaila

Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

LEHENDAKARITZA
Bakegintza eta Bizikidetzarako
Idazkaritza Nagusia
Biktimen eta Giza Eskubideen Zuzendaritza

PRESIDENCIA
Secretaría General para la Paz
y la Convivencia
Dirección de Víctimas y Derechos Humanos

Aurkibidea

Aurkezpena. 6

Bizitzeko eskubidearen aurkako **urraketak**.

1. ETAm eta ETAk bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak. 9
 2. Segurtasun-indarrek bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak. 17
 3. Egiletza argitu gabe duten urraketak eta bestelakoak. 19
-

Erabilitako iturri eta zerrendak. 21

Aurkezpena

Euskal kasuarekin loturik 1960tik 2010era bitartean terrorismoaren eta beste edozein motatako indarkeria politikoaren ondorioz izandako bizitzeko eskubidearen urraketak bildu eta argitalpen bat prestatu du Eusko Jaurlaritzaren Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak. Argitalpenak berritasun nagusi bat du: datuak udalerriz udalerriz ordenaturik ematea, helburua udalei datu-base bat ematea denez gero. Liburuxka hau Lasarte-Oriari dagokiona da.

Lan hau egiteko, biktimei buruz argitaratu diren zerrenda guzti-guztiak berrikusi eta erkatu ditugu: Barne Ministerioarenak, biktimen elkarteek, hedabideek, egile partikularrenak, Nafarroako Gobernuarenak eta Eusko Jaurlaritzarenak, zehatz esatera. Datu horiek guztiak zehatz eta zorrotz laburtzea eta integratzea lan katramilatsu eta labaina da: kontsultatu ditugun datu-baseen artean alde nabarmenak daude, eta horregatik da katramilatsua; eta, bestalde, informazio honek sufrimendu latza eragin diezaieke hainbat pertsona eta familiari, eta horregatik da labaina. Esku artean daukagun hauek ez baitira, bistan denez, datu estatistiko hutsak.

Kasu gehien-gehieni dagokienez, nahikoa informazio eskuratu dugu, eta, gainera, informazio guztiak bat datoz. Zenbait gertakariri buruz (60ko, 70eko eta 80ko hamarkadetan gertatutako askori buruz, batik bat), ordea, ez dugu behar beste informazio biltzerik izan, edo eskura genituenak bertsio kontrajarri eta datu nahasgarriak baino ez ziren, eta, beraz, oraindik ez daukagu haiei buruz ondorio garbirik ateratzeko modurik. Alde horretatik, lan hau ez dago behin betiko dokumentutzat hartzerik, bertan agertzen diren kasu asko eta asko osatu eta hobetu egin behar baitira.

Nolanahi ere, datu guztiak oso sakon aztertu eta erkatu ditugu, eta, beraz, garbi esan dezakegu aztergai hartu ditugun gertakarien errealitate objektiboaren irudi zorrotz eta hurbila ematen dela bilduma honetan. Lehen aldiz, bizitzeko eskubidearen urraketa guztiak bildu eta biktimen izen-abizenak ematen dira argitalpen batean, hilketa eta biktima bakar bat ere kanpoan uzteke (nahi gabeko hutsegite edo omisio bat edo beste gorabehera).

Liburuxka hauetako bakoitzak udalerriz bat hartzen du ardatz, eta datu-base bana ematen. Hala, udalerriz udalerriz egindako erretratu hauetan gaur egun arte eskura dugun informazioaren berri ematen da. Dena dela, dokumentu honetan ez da biktimen aitoren ofizialik egiten: bizitzeko eskubidearen urraketei buruzko

informazioa ematen da. Oraindik biktimen aitorten instituzionala amaitzeke dago. Eztabaida bete-betean gaude. Hala ere, berariazko helburua beste bat izan arren, lan honek ekarpen bat egin nahi dio, berdintasun-printzipioari estu-estu jarraituz, ezinbestez denon artean egin beharreko biktimen aitortzari.

Erretratu hauen helburu nagusia hauxe da: Euskadiko udalei beren herri-hiriei buruzko ahalik eta informazio gehiena ematea, horren bidez oroitzapenezko ekintzak eta biktimen aitortza sustatzen laguntzeko. Alde horretatik, lan-talde honek bat egiten du Euskadiko udalek horrenbestetan adierazitakoarekin, ondo ulertzen baitugu zer-nolako zailtasunak izan dituzten azken 50 urteotan indarkeriak eta terrorismoak beren herri-hirietan eragindako biktimei buruz behar beste informazio eskuratzeko (Memoriaren Mapa eta antzeko beste ekimen batzuk martxan jarri nahi izan direnean, esate baterako).

Udalerrri bakoitzari dagokion liburuxkan, udalerrri horretan bertan eraildako biktimak aipatzen dira, bai eta, beste lekuren batean hil arren, udalerrri horretan jaio edo bizitakoak ere. Edukia bi ataletan egituratu dugu: lehenbizikoan, bizitzeko eskubidearen urraketa nabarmentzat har daitezkeen kasuak zerrendatzen dira; bigarrenean, berriz, ikerketa-lan handiagoa eskatzen dutenak. Lehen blokearen barruan, hilketak egiletzaren arabera eta ordena kronologikoan aurkezten ditugu.

Giza eskubideen nazioarteko zuzenbideak bizitzeko eskubidearen urraketatzat jotzen ez dituen kasuak, jakina, ez ditugu erretratu hauetan aintzat hartu, nahiz eta kasu horiek ere lotuta dauden gertatu zireneko indarkeriazko testuinguruarekin. Mota horretako kasuak dira, adibidez, suizidioak, indarkeriazko ekintza batean jazotako heriotzak, polizien arteko ustekabeko tiroketak eta abar. Nolanahi ere, hildako horien senitartekoek ere merezi dute, jakina, gure enpatia eta sentiberatasuna, gizalegeak hala agintzen baitu.

Hitz batean, agiri honen xedea argi-argia da: gure udaletako arduradunei oroitzapenezko proiektuak egiteko baliabide egoki bat ematea. Iraganen gurean pairatu dugun indarkeriaren aurrean, erakundeok memoria kritiko bat sustatzeko eginbeharra daukagu. Biktimen oroitzapenari bizirik eutsi behar zaio, gaur egun eta etorkizunean giza eskubideekin konprometituri jarraituko badugu; bizitzeko eskubidearekin eta pertsona guztien duintasunarekin, batik bat.

Sekula gehiago egin behar ez denari eta sekula ahaztu behar ez dugunari buruzko erretratu bana ematen da liburuxka hauetan. Erretratu diogu, hemen aipatzen direnek aurpegi eta begiak baitaizkate. Erretratu batek pertsona konkretu bat adierazten du; izen-abizen, senitarteko, adiskide, historia, amets eta proiektu konkretuak dauzkan pertsona bat, alegia. Bidegabeki hildako biktima bakoitzaren sufrimenduaren giza erretratua da agiri hau.

Bizitzeko eskubidearen aurkako **urraketak**

1. **ETAm** eta **ETAk** bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak

1

Antonio Huegun Agirre

Data: 1982/05/14.

Adina: 42 urte.

Non jaioa: Aia (Gipuzkoa).

Bizilekua: Lasarten, 18 urte zituenetik.

Seme-alabak: Alaba bat eta seme bat.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Taxilaria.

Egilea: ETAm

Heriotza-lekua: Sei tiro jota hilik agertu zen Bilbo-Behobia autopista ondoko bide batean, Eibar-ko Arratetik hurbil.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Talde bakar batek ere ez zuen atentatua bere gain hartu atentatua baina Barne Ministerioak ETaren biktima bezala aitortu du.. Gorpua 07:00ak aldera aurkitu zuten, "tamaina handiko paper batean bildurik" (*El País*).

2

José Herrero Quiles

Data: 1985/11/26.

Adina: 67 urte.

Non jaioa: Donostia (Gipuzkoa).

Bizilekua: Lasarte-Oria (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Bi seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Guardia zibil erretiratua.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Ohi bezala Iñaki tabernan kartetan jokatu ostean, 19 urteko semearekin etxera zihoala, ondo-ondotik egin zioten tiro Lasarte-Oriako Urdaneta kalean.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: Berria jakitean, emazteak bihotz-kolapso baten hasiera izan zuen, eta ospitaleratu egin behar izan zuten. Seme gazteenari ere bihotzekoak jo zion. Biktimak beste atentatu bat pairatu zuen 1984ko otsailean.

3

Alejandro Sáenz Sánchez

Data: 1985/12/30.

Adina: 58 urte.

Non jaioa: Garranzo (Errioxa).

Bizilekua: Lasarte-Oria (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Seme bat.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Lasarte-Oriako Michelingo segurtasun-burua. Hamahiru urtez guardia zibil izandakoa.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Lasarte-Oriako Michelin enpresako aparkalekua.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

4

José Javier Urritegi Aranburu

Data: 1991/11/25.

Adina: 24 urte.

Non jaioa: Lasarte-Oria (Gipuzkoa).

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Itxura denez, bi aste pasatxo zeraman Donostiako Chaplin pubean lan egiten.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Donostiako Larratxo auzoko Chaplin puba.

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: *Libertad Digitalen* arabera, hamabost egun zeraman lanean Chaplin pubean. "Aurreko jabea –kontakten du– drogekin trafikatzeari akusatu zuten bandako salatariek, eta haren izena agertzen zen Guardia Zibilak ETAko Donosti taldeari atzemandako paperen artean, hilabete batzuk lehenago desartikulatu zutenean, 1991ko abuztuan.

5

Alfonso Morcillo Calero

Data: 1994/12/15.

Adina: 40 urte.

Non jaioa: Badajoz (Badajoz).

Bizilekua: Lasarte-Oriako Adarra kalea (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Bi seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Donostiako Udaltzaingoko sarjentua eta Donostiako Udaleko Herritarren Segurtasuneko arduradun-burua. Zuzenbideko bigarren maila ari zen ikasten.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Lokian tiro egin zioten bere atari ondoan, Lasarte-Orian (Gipuzkoa).

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

6

Miguel Ángel Blanco Garrido

Bahiketaren data: 1997/07/10.

Gorpua agertu zen data: 1997/07/12.

Heriotza-data: 1997/07/13.

Adina: 29 urte.

Non jaioa: Ermua (Bizkaia).

Seme-alabak: Ezkongabea.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: PPko zinegotzia Ermuko Udalean. Enpresa Zientzian lizentziatua. Eibarko Eman Consulting enpresako langilea zen. 1995ean, PPko Nuevas Generacionen afiliatu zen.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Eibarren bahitu eta bi egunera, ehiztari batzuek aurkitu zuten Lasarte-Oriako eremu batean, Txartel hotelaren eta Kotxeras auzoaren artean, buruan bi tiro eta eskuak bizkarrean loturik zituela. Egoera kritikoan eraman zuten Donostia Ospitalera, eta hantxe hil zen, uztailaren 13an, goizaldeko 04:30ean.

Prozedura: Bahiketa eta su-armen bidezko hilketa.

Datu gehigarriak: ETAk ultimatum bat eman zion Espainiako Gobernuari: uztailaren 12a baino lehen euskal presoak Euskal Herriko espetxeetara ekartzeko, bestela zinegotzi gaztea hilko zuela eta. ETAk ezarritako epemuga igaro eta berrogeita hamar minutura, Miguel Ángel Blanco oso larri zaurituta agertu zen Lasarte-Orian. Blancoaren bahiketak eta heriotzak gaitzespen-mugimendu itzela eragin zuten: lehenbizi, zinegotziaren askatasuna eskatzeko; gero, hilketa gaitzesteko eta etxekoei elkartasuna adierazteko. Manifestazio asko egin ziren. Kontzentrazioak egin ziren HBren egoitzen aurrean. Gertaera hauen ondorioz sortu ziren Manos Blancas eta Ermuko Foroa.

7

Froilán Elespe Inciarte

Data: 2001/03/20.

Adina: 54 urte.

Non jaioa: Errenteria (Gipuzkoa).

Bizilekua: Urnieta eta Lasarte-Oria.

Seme-alabak: Bi seme.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: 1987az geroztik, Lasarte-Oriako Udaleko PSE-EEko alkateordea. UGT sindikatuko afiliatua.

Egilea: ETA.

Heriotza-lekua: Buruan bi tiro jo zizkioten Sasoeta tabernan, Lasarte-Oriako Urko plazan (Gipuzkoa).

Prozedura: Su-armaz egindako atentatua.

Datu gehigarriak: 2003ko maiatzean, Lasarte-Orian Froilan Elespe Parke Botanikoa inauguratu zuten bere omenez.

Bizitzeko eskubidearen aurkako **urraketak**

2. **Segurtasun-indarrek** bizitzeko eskubidearen aurka egindako urraketak

1

Marcelo Gartziandia Aierdi

Gertaeren data: 1982/10/16.

Heriotza-data: 1982/10/19.

Adina: 37 urte.

Non jaioa: Alegia (Gipuzkoa).

Bizilekua: Tolosa (Gipuzkoa).

Seme-alabak: Hiru seme-alaba.

Lanbidea, kargua, bestelakoak: Galdaragilea. Pilotari ohia.

Egilea: Guardia Zibila.

Heriotza-lekua: Donostiako Gurutze Gorria, Lasarte-Orian tiroz larri zauritu eta hiru egunera.

Prozedura: Kale-jantzian zihoan guardia zibil batek tiro egin zion, oso gertutik eta aurrez aurre, azterketa balistikoaren arabera.

Datu gehigarriak: Ospitalean hiltzorian eman zituen hiru egunetan zehar familiakoei eta adiskideei kontaktu zenez, ez zuen errepide-kontrolak ikusi ez saltatu. Autotik txiza egitera jaitsi zen, eutsi ezin ziolako. 1985eko maiatzean egin zen epaiketa Probintzia Auzitegian (Gipuzkoan Estatuko Segurtasun Indarretako kide baten aurka egiten zen lehenbizikoa), eta guardia zibil bati sei urte eta egun bateko espetxe-zigorra ezarri zioten. Familiak mehatxuak eta irainak jaso zituen telefonoz.

Bizitzeko
eskubidearen aurkako
urraketak

3. **Egiletza argitu gabe**
duten urraketak **eta**
bestelakoak

1

Begoña Urroz Ibarrola

Atentatuaren data: 1960/06/27.

Heriotza-data: 1960/06/28.

Adina: 22 hilabete.

Non jaioa: Lasarte-Oria (Gipuzkoa)

Egilea: DRIL (Directorio Revolucionario Ibérico de Liberación). Portugaleko eta Espainiako guevarista libertarioek osatzen zuten, eta Oliveira Salazarren eta Francisco Francoren diktadurak botatzeko borrokatzen ziren.

Heriotza-lekua: Donostiako Amara auzoko geltokia, bomba su-eragile batek gorputzaren zati handi batean eragindako erredura larrien ondorioz. Perpetuo Socorro Klinikari hil zen hurrengo egunean.

Prozedura: Bomba su-eragile bat leherrarazita.

Datu gehigarriak: Atentatu berean zauritutakoak: Baleren Bakaikoa Azurmendi, Pascual Ibáñez Martín, Francisco Sánchez Bravo, María García Moras eta Soledad Arruti Etxegoien. Bost lehergailu egon ziren egun berean: Zaragozan (Bartzelona-Madril posta-trena), Madrilgo eta Bartzelonako Iparreko kontsignetan, eta Donostiako Iparrekoan eta Amarakoan. Eta, hurrengo egunean, Bilboko Atxuri geltokian. DRILeko bederatzi kide epaitu zituzten atentatu horientatik. Ikertzaile eta historialarien arabera, ETAk urte haietan ez zeukan halako sei atentatu burutzeko gaitasunik hainbeste lekutan. Barne Ministerioaren 2014ko web-orria kontsultatuta, oraindik ere 1968koak dira ETArri leporatzen dizkion lehen bi hildakoak. Gaur egun nahikoa dokumentatutzat jotzen da DRIL izan zela.

Erabilitako iturri eta zerrendak

- ABC: *ABC Especiales, Todas las víctimas del terror*, www.abc.es/especiales/eta/victimas
- Alonso, Rogelio, Florencio Domínguez y Marcos García Rey, *Vidas rotas. Historia de los hombres, mujeres y niños víctimas de ETA*, Espasa, Madril, 2010.
- Arartekoa: *Euskadin terrorismoaren biktimei erakundeek emandako arreta*, Eusko Legebiltzarrari egindako txosten berezia, 2009ko ekaina.
- Argituz (Giza Eskubideen Aldeko Elkarte), www.argituz.org
- Arovite, Valentin de Foronda Gizarte Historiarako Institutua (UPV-EHU). www.arovite.com/bases-de-datos/
- AVT (Terrorismoaren Biktimen Elkarte). www.avt.org
- Barne Ministerioa. www.interior.gob.es/
- Calleja, Jose Maria; Sanchez-Cuenca, Ignacio: *La derrota de ETA. De la primera a la última víctima*, Adhara, Madril, 2006.
- Covite (Euskal Herriko Terrorismoaren Biktimen Elkarte). www.covite.org
- Egin: *Anuarios 1977-1982 eta Anuarios 1982-1997*.
- El Correo. <http://especiales.elcorreo.com/2006/eta/index.html>
- El País: *Las Víctimas*. www.elpais.com/especial/eta/victimas.html
- Euskal Memoria Fundazioa: *Datu-basea*. www.euskalmemoria.com
- Eusko Jaurlaritz. www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-subpaz/es/
- Fernando Buesa Blanco Fundazioa (dokumenta- zio- eta ikerketa-zentroa). www.fundacionfernandobuesa.com
- Fonseca, Carlos (koord.). 1960. eta 2014. *urteen artean hildakoak eragindako erakunde terroristen atentatuen auzibideari buruzko txostena. Euskal kasua*. Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiaren enkarguz egina. Eusko Jaurlaritz. 2014ko abendua.
- Giza Eskubideen Zuzendaritza: *Motibazio politikoko indarkeria-egoeran gertatutako giza eskubideen urraketen eta sufrimendu bidegabeen biktimei buruzko txostena*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritz, 2008. www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-subpaz/es
- Juan March Fundazioa. Espainiako trantsizioari buruzko Linz artxiboa. CEACS. www.march.es/ceacs/biblioteca/proyectos/Linz/

- Lazkaoko Beneditarren Fundazioaren Dokumentaziounea. www.lbfundazioa.org
- Libertad Digital: *In Memoriam: No olvidar lo inolvidable*. www.blogs.libertaddigital.com/in-memoriam/
- Marrodan, Javier; Araluce, Gonzalo; Garcia de Leaniz, Rocio; Jimenez, Maria: *Relatos de plomo. Historia del terrorismo en Navarra 1960-86*, Iruñea, Nafarroako Gobernua, 2013.
- Nuñez, Luis (koord.): *Euskal Herria y la Libertad* (8 lib.), Tafalla, Txalaparta, 1993.
- Pulgar Gutierrez, Belen: *Víctimas del Terrorismo: 1968-2004*, Madril, Dykinson, 2004.
- Terrorismoaren Biktimen Fundazioa. www.fundacionvt.org
- Terrorismoaren Biktimen Fundazioa: *Asesinatos de ETA en Álava*. www.alava.net
- Terrorismoaren Biktimei Laguntzeko Zuzendaritza: *Kontrolatu gabeko taldeen, eskuin muturreko taldeen eta GALen terrorismoak eragindako biktimei buruzko txostena*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritza, 2008. www.interior.ejgv.euskadi.net/r42440/es/contenidos/informacion/informacion_documentos_interes/es_document/adjuntos/informe%20final.pdf
- Vasco Press Agentzia: "Crónica de documentación y actualidad", 1.176. alea, 2004ko abuztua.
- Zenbait egunkari: *ABC, Berria, Deia, Diario de Noticias, Egin, El Correo, El Diario Vasco, El Mundo, El País, Euskaldunon Egunkaria, Gara, Hitza, La Razón, La Vanguardia, Noticias de Álava, Noticias de Gipuzkoa*.